

Nr 27

Utlåtande i anledning av motioner om rätt till sjukpenning vid vård av sjukt barn.

Andra lagutskottet har behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 321 av fru *Landberg* och fru *Lundblad, Grethe*, samt II: 349 av fru *Sigurdson m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, har hemställts,

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att familjepolitiska kommittén får i uppdrag att utreda och komma med förslag om ändring av lagen om allmän försäkring i enlighet med vad som framkommit i motionen.»

Den åsyftade lagändringen skall enligt motionärerna ge rätt till sjukpenning under ett begränsat antal dagar för förälder, som till följd av sitt barns sjukdom tvingas stanna hemma från förvärvsarbete.

Gällande bestämmelser m. m.

Ersättningsregler enligt lagen om allmän försäkring

Därest en kvinnlig försäkrad i anledning av barnsörd avhåller sig från förvärvsarbete, har hon enligt 3 kap. 13 § lagen om allmän försäkring rätt till *tilläggssjukpenning*, även om hon icke är sjuk. En förutsättning är dock att hon omedelbart före nedkomsten eller den beräknade tidpunkten därför under minst 270 dagar i följd varit placerad i sjukpenningklass nr 3 eller högre, d. v. s. haft minst 2 600 kronor i arbetsinkomst, eller skulle ha varit placerad i sådan sjukpenningklass, om hon fyllt 16 år. Tilläggssjukpenning vid barnsörd utgår tidigast fr. o. m. den sextionde dagen före den beräknade tidpunkten för nedkomsten och senast fr. o. m. förlossningsdagen, dock högst för 180 dagar. Därest kvinnan under denna tid utför förvärvsarbete under mer än 30 dagar, förlorar hon rätten till fortsatt sjukpenning.

Efter utgången av nyssnämnda 180-dagarsperiod erhåller kvinna, som är försäkrad enligt lagen om allmän försäkring, inte ersättning från försäkringen, därest hon avhåller sig från förvärvsarbete för att vårda sitt barn. I allmänhet torde ej heller arbetsgivaren utbetala någon del av lönen även om kvinnan — eller annan vårdnadshavare — är nödsakad att taga hand om sitt barn till följd av att barnet insjuknat. Här må dock, såvitt avser flertalet statstjänstemän, nämnas följande.

Enligt *allmänt avlöningsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän* (AST) äger flertalet tjänstemän under högst 15 dagar av ett och samma kalenderår uppbära lön med B-avdrag vid ledighet för *annan enskild angelägenhet av vikt* än flyttning eller studier. Såsom sådan angelägenhet anses vård av minderårigt barn i hemmet vid hastigt påkommet behov av ledighet härför (19 § mom. A 6 c). I *anvisningarna* till AST anföres vidare, att lön med B-avdrag vid ledighet av angivna orsak får utgå högst sex dagar i följd.

Social hemhjälp

I enlighet med riksdagens beslut år 1964 utfärdades *kungörelse* (1964: 427) om *statsbidrag till social hemhjälp*. Enligt kungörelsen utgår *statsbidrag* med 35 procent av kommuns nettokostnader för hemvårdarinnor, hemsamariter och därmed jämförlig personal, som har till huvudsaklig uppgift att i enskilt hem hjälpa åldringar, handikappade och barnfamiljer. Samma bidrag utgår till kommuns kostnader för bidrag till enskild sammanslutning, som bedriver social hemhjälpverksamhet. För budgetåret 1965/66 upptogs anslaget för social hemhjälp i riksstaten till 50 milj. kr. I årets statsverksproposition föreslås anslaget upptaget till 175 milj. kr.

Särskilda barnvårdare fanns år 1965 i 31 kommuner mot f. n. i cirka 70 kommuner. Antalet barnfamiljer, som erhållit hemhjälp av detta slag, har stigit från 69 800 år 1965 till cirka 75 800 år 1969. Samtidigt har hjälptiden i timmar, beräknat för en januarivecka, stigit från omkring 11 800 år 1966 till cirka 33 800 år 1969.

Den samhällsligt organiserade barntillsynen i övrigt

Samhällets service åt barnfamiljerna har i ökad omfattning inriktats på en utbyggnad av möjligheterna till *barntillsyn utanför hemmet*. Samhällets uppgifter i detta hänseende fullgörs genom den kommunala barnstugeverksamheten och de kommunalt organiserade familjedaghemmen. Barnstugeverksamheten är uppdelad på daghem och lekskolor för barn i förskoleåldern samt fritidshem för barn i de lägre skolåldrarna. Daghemmen och fritidshemmen har i uppgift att ta hand om barnen under dagarna när föräldrarna har förvärvsarbete utanför hemmet medan lekskolorna tar emot barn för i regel tre timmars daglig gruppsamvaro.

För anordnande och drift av barnstugor erhåller kommunerna statsbidrag enligt bestämmelserna i *kungörelsen* (1966: 173, ändrad 1967: 880) om *statsbidrag och lån till barnstugor*. Anordningsbidraget utgör 5 000 kr. per plats, vartill kommer ett lånestöd om 4 000 kr. per plats. För daghem och fritidshem utgör driftbidraget f. n. 1 600 kr. resp. 600 kr. per plats. I årets statsverksproposition förordas en höjning av dessa bidrag till 2 800 kr. resp. 1 500 kr. per plats. Till följd härav föreslås anslaget till driftbidrag höjt från nuvarande 46 milj. kr. till 77 milj. kr.

Även för de kommunala familjedaghemmen utgår statsbidrag, som f. n.

utgör 35 procent av kommunens kostnader för lön och socialförmåner åt dagbarnvårdare efter avdrag för influetna föräldraavgifter. Bidrag utgår först sedan den kommunalt organiserade barntillsynen nått en viss angiven omfattning. Bidragsbestämmelserna återfinns i *kungörelsen* (1968:236) om statsbidrag till kommunal familjedaghemverksamhet. Anslaget för ändamålet upptas i årets statsverksproposition till 23 milj. kr.

Sammanlagda antalet platser för tillsyn av barn med förvärvsarbetande föräldrar har ökat från cirka 23 000 år 1965 till närmare 70 000 år 1970. Enligt kommunernas aktuella utbyggnadsplaner kan man räkna med ett årligt tillskott av omkring 10 000 platser i daghem och fritidshem, vartill kommer ett ökat antal platser i kommunala familjedaghem.

Pågående utredningar

Familjepolitiska kommittén

Kommittén tillkallades enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 26 februari 1965 för utredning av frågan om samhällets ekonomiska stöd åt barnfamiljerna. I utredningsdirektiven erinrade föredragande statsrådet bl. a. om den av familjeberedningen tillstyrkta tanken på ett särskilt vårdbidrag till familjer med småbarn samt att beredningen utgått ifrån, att familjestödets olika komponenter och möjligheterna till samordning mellan dem skulle bli föremål för en fortsatt utredning. I direktiven anförs vidare bl. a.

För fullgörande av sitt omfattande uppdrag bör de sakkunniga skaffa sig en god överblick över förefintliga stödformer och deras effekt, studera den inbördes avvägningen och pröva behovet av ändring eller utbyggnad av dem. — — —

Vid en prövning av vad som kan betraktas som en rimlig uppoffring från föräldrarnas sida och en »tillräcklig» samhällsinsats för barnen måste hänsyn tagas till den olika bärkraften hos olika familjetyper. Familjepolitiken bör differentieras så att stödet sätter in när och där behovet är störst. Riktmärket blir då att åstadkomma större jämlikhet i materiella villkor inte bara mellan barnfamiljer och familjer utan barn utan även mellan barnfamiljer inbördes som har barn i olika antal och åldrar.

Allmänna barnbidrag bör även i fortsättningen bilda stommen i konsumtionsstödet åt barnfamiljerna. Barnbidragen bör liksom hittills kompletteras med särskilda stödformer. De nuvarande familjebostadsbidragen bör därvid omprövas förutsättningslöst. Det är önskvärt att en såvitt möjligt enhetlig syn anlägges på det konsumtionsstöd, som bör utgå under barnens uppväxttid fram till dess att de inte längre bör anses tillhöra familjeekonomien. Vidare bör frågan om införandet av ett vårdbidrag prövas bl. a. mot bakgrunden av att de arbetsföra åldersgruppernas andel av totalbefolkningen minskar. De sakkunniga bör vara oförhindrade att även undersöka och lägga fram förslag om andra nya inslag i familjestödet. Under utredningen bör särskild uppmärksamhet ägnas åt olika kategorier ensamma barnförsörjare.

1968 års barnstugeutredning

Utredningen har att göra en genomgripande översyn av barnstugeverksamheten och därvid behandla bl. a. målsättningen för den verksamhet, som bedrivs i daghem och lekskolor samt frågan om utformningen av en förskoleverksamhet som på sikt kan omfatta alla barn under en tid närmast före inträdet i grundskolan. Genom tilläggsdirektiv har utredningen nyligen fått i uppdrag att även utforma riktlinjer för utarbetande av planer för den kommunala barntillsynen. Uppgiften anges här vara att finna en planeringsmetodik för utbyggnad av en barntillsyn som tillgodoser efterfrågan och som genom utnyttjande av permanenta och tillfälliga barnstugelokaler samt familjedaghem kan smidigt anpassas till förändringar i efterfrågan.

Tidigare riksdagsbehandling av liknande frågor

Vid ett flertal tillfällen under 1950- och 1960-talet har riksdagen haft att ta ställning till motionskrav om förbättrat samhällsstöd åt förvärvsarbetande mödrar eller fäder, som på grund av barns sjukdom måste stanna hemma från arbetet.

I flera motioner vid *1958 års A-riksdag* framfördes tanken på daghjälp från sjukkassa som en lämplig stödåtgärd. Motionerna avslogs av riksdagen efter hemställan av andra lagutskottet, som i sitt utlåtande ansåg systemet med daghjälpersättning kräva en alltför tungrodd och omständlig administration för att missbruk av förmånen skulle kunna undvikas. Problemet borde enligt utskottets mening lösas främst genom en utbyggnad av den sociala hemhjälpen. Detta ansågs framför allt ha den fördelen, att man därigenom undvek att förvärvsarbetande personer måste stanna hemma från arbetet på grund av barns eller andra anhörigas sjukdom.

I motioner vid *1960 års riksdag* föreslogs, att familjeförsörjaren i nu avsedda fall skulle få ersättning från den allmänna försäkringen. *Andra lagutskottet* framhöll i sitt av riksdagen godkända *utlåtande nr 34*, att problemen knappast kunde lösas inom den allmänna sjukförsäkringens ram. Utskottet ansåg emellertid behoven vara långt ifrån täckta, trots den utbyggnad av den sociala hemhjälpen och liknande verksamhetsformer som ägt rum. Utskottet fann det därför önskvärt, att frågorna ägnades ytterligare uppmärksamhet. Kungl. Maj:t överlämnade sedermera riksdagens skrivelse i ämnet jämte utskottsutlåtandet till socialstyrelsen för att tagas i beaktande i den verksamhet, som ankom på styrelsen.

Vid såväl *1964 års* som *1966 års riksdag* avslogs motioner, vari förordades en lösning av den nu förevarande frågan genom införande av en frivillig barnsjukförsäkring. *Andra lagutskottet* anförde i sitt *utlåtande nr 63 år 1966*:

Andra lagutskottet har tidigare vid flera tillfällen i av riksdagen godkända utlåtanden avvisat tanken att förevarande problem skulle lösas inom sjukförsäkringens ram. Utskottet har därvid pekat på att en sådan anord-

ning måste förenas med en alltför tungrodd och omständlig administration för att förebygga missbruk. Det må tilläggas, att avgifterna för den föreslagna försäkringen uppenbarligen skulle bliva förhållandevis höga bl. a. med hänsyn till försäkringens frivilliga karaktär. Problemet med vården av barn som plötsligt insjuknat i hemmet torde i viss utsträckning kunna lösas genom den sociala hemhjälpen. Denna befinner sig under en fortgående utbyggnad men, som motionärerna påpekat, är resurserna otillräckliga för att hjälp skall kunna lämnas åt barnfamiljerna i alla de fall, då så erfordras. Utskottet förutsätter att den förra året tillsatta familjepolitiska kommittén, som skall utreda samhällets ekonomiska stöd åt barnfamiljerna, under sitt arbete kommer att uppmärksamma även problem av den karaktär, som tagits upp i motionerna. Med hänsyn härtill synes något riksdagens initiativ i anledning av motionerna ej erforderligt.

Utskottet

Förevarande motioner tar sikte på fall där en förvärvsarbetande förälder tvingas stanna hemma för att ta hand om ett sjukt barn. Anledningen kan vara svårigheter att omedelbart anskaffa barnvårdare eller en önskan hos föräldrarna att få stanna hemma hos barnet under sjukdomens första skede, särskilt vid allvarligare sjukdomsfall. Motionärerna vill att lagen om allmän försäkring ändras så att vederbörande förälder i sådant fall skall erhålla rätt till sjukpenning under ett begränsat antal dagar.

Riksdagen har tidigare vid flera tillfällen behandlat motioner med liknande yrkanden och har därvid uttalat bl. a., att problemet borde lösas främst genom en utbyggnad av den sociala hemhjälpen. Under senare år har också den kommunala barnvårdarverksamheten vuxit i betydande grad. Dessutom förbereds f. n. inom socialstyrelsen en omfattande informationsverksamhet med syfte att åstadkomma en ytterligare expansion av barn tillsynen inom ramen för den sociala hemhjälpen.

Jämsides med denna fortgående utveckling i linje med riksdagens intentioner kommer frågor om förbättring av samhällsstödet åt förvärvsarbetande föräldrar, som på grund av barns sjukdom måste stanna hemma från arbetet, att tas upp i olika utredningssammanhang.

En aspekt av problemet torde sålunda komma att behandlas inom 1968 års barnstugeutredning, som har att göra en genomgripande översyn av den kommunala barnstugeverksamheten. Enligt vad utskottet erfarit avser utredningen, att bl. a. överväga frågan om en utvidgning av möjligheterna för de kommunala barndaghemmen att ta emot barn, som vistas på hemmen, även då barnen insjuknat.

Frågan om rätt till sjukpenning i det av motionärerna aktualiserade fallet kommer att behandlas av familjepolitiska kommittén. Enligt ett uttalande av föredragande departementschefen i den nyligen avlämnade propositionen nr 60 rörande jämställdhet mellan män och kvinnor inom sjukförsäkringen m. m. tillhör frågan de problem som kommittén får anledning att

pröva under sina fortsatta överväganden rörande ett eventuellt vårdnadsbidrag.

Eftersom det i motionerna berörda problemet sålunda kommer att bli föremål för uppmärksamhet i skilda sammanhang, synes någon riksdagens åtgärd i anledning av motionerna inte vara påkallad.

Utskottet hemställer,

att motionerna I: 321 och II: 349 inte föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 7 april 1970

På andra lagutskottets vägnar:

AXEL STRAND

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Strand (s), fru Hamrin-Thorell (fp)*, herrar Lars Larsson (s), Dahlberg (s), Österdahl (fp), Kaijser (m)*, fru Grethe Lundblad (s) och fröken Pehrsson (cp)*;

från andra kammaren: fröken Sandell (s), herrar Fredriksson (s)*, Ringaby (m)*, Gadd (s), fru Nilsson (cp), herr Aldén (s)*, fru Fränkel (fp)* och fru Håvik (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.